

Justis- og beredskapsdepartementet og Barne- og familiedepartementet

Innsendt via regjeringen.no

DERES REF.: 25/2843

VÅR REF.: 342716

DATO: 15. september 2025

Høring – Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet

1 Innledning

Advokatforeningens tillitsvalgte advokater utfører et omfattende frivillig og ulønnet arbeid for å ivareta rettsstaten, rettssikkerheten og menneskerettighetene. En del av dette arbeidet består i å utarbeide høringsuttalelser.

Advokatforeningens høringsarbeid er organisert i 29 lovutvalg, oppdelt etter særskilte rettsområder og rettslige interesseområder. Om lag hundre høringsuttalelser utarbeides av Advokatforeningens tillitsvalgte advokater hvert år.

Alle våre høringsuttalelser er forfattet av advokater med ekspertise innenfor det rettsområdet som lovforslaget gjelder. En ekspertise som ikke er hentet kun fra juridisk teori, men fra advokatenes praktiske erfaring med å bistå sine klienter – i den norske rettsstatens hverdag. Denne høringsuttalelsen er skrevet ut fra Advokatforeningens ønske om å bidra til gode lovgivningsprosesser, og gode lover.

2 Sakens bakgrunn

Vi viser til høringsbrev av 14. mai 2025 der rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet ble sendt på høring med frist 15. september 2025.

Denne høringsuttalelsen er i hovedsak utarbeidet av Advokatforeningens lovutvalg for barnevern og lovutvalget for strafferett og straffeprosess. Lovutvalget for barnevern består av Ingrid Lauvås (leder), André Berven, Elisabeth Finsnes, Marianne Hagen, Tore Roald Riedl og Erik Ringberg. Lovutvalget for strafferett og straffeprosess består av Bernt Heiberg (leder), Anders Brosveet, Julie Conradi-Larsen, Christian B. Hjort, Ann Johnsen, Tonje Lilaas Larsen, Stian Mæland, Karl Nicolai Vogt Skjerdal, Simen Perminow Skjøsberg, Silje Elisabeth Stenvaag og Frode Sulland.

3 Overordnede betraktninger

Spørsmålet om hvordan samfunnet skal tilnærme seg barn og ungdom som begår alvorlig kriminalitet medfører en svært vanskelig balansegang. Tvangsinngrep for å ivareta samfunnsvernet, må veies opp mot systemets mulighet for å gi barna en mulighet for å endre sitt eget liv, det totale omfanget av maktbruk overfor barnet og de menneskerettslige skrankene som gjør seg særlig gjeldende for barn. For Advokatforeningen er det viktig å understreke at reelt samfunnsvern best oppnås ved at barna rehabiliteres og gis mulighet til å endre sin livssituasjon.

Advokatforeningen er dypt bekymret for bruken av varetekt overfor de mest sårbare barna. Barnekonvensjonen artikkel 37 krever at slik frihetsberøvelse kun kan skje som siste utvei og for kortest mulig tidsrom. I en situasjon der varetektsfengsel er aktuelt for et barn, påligger det et særlig ansvar for barnevernstjenesten å forsøke å etablere et alternativt tilbud raskest mulig.

Samtidig er det helt nødvendig å vurdere og se hen til det samlede trykk av tvangshjemler og tvangsbruk mot barn som begår alvorlig kriminalitet. Advokatforeningen er bekymret for om den samlede maktbruk overfor denne målgruppen ofte vil hindre rehabilitering, fordi et narrativ om «Meg mot dem» vil kunne forsterkes.

Advokatforeningen har merket seg ekspertgruppens fokus på tiltak utenfor institusjon eller fengsel, og støtter dette. Etter foreningens syn er det forebyggende tiltak som kommer tidlig inn, for eksempel en utbygging av mentorordning, som har de beste mulighetene for å føre til stabil endring for barnet.

Advokatforeningen har også merket seg professor Havres dissens, og deler hennes syn på at det er et behov for å etablere et nytt, bredere sammensatt utvalg for ytterligere utredning som både gis bedre tid og ressurser for å vurdere særlig tvangsinngrepshjemlene overfor barn under barnevernets omsorg i et mer helhetlig lys.

4 Kapittel 10 – Forslag til tiltak i institusjon og fengsel

Advokatforeningen er positiv til å etablere en prøveordning for institusjoner som kan håndtere høy risiko, forutsatt at disse institusjonene skal operere innen det ordinære systemet for tvangshjemler etter barnevernsloven. Foreningen er bekymret for at det kan fremstå som om barnevernstjenesten i forbindelse med spørsmål om varetektsfengsling, ofte mener det ikke foreligger et annet realistisk tilbud til barnet enn fengsel. Dersom slike institusjoner kan redusere behovet for bruk av varetektsfengsel, er foreningen positiv til tiltaket.

Tilsvarende er Advokatforeningen positiv til at man etablerer et pilotprosjekt med to lavsikkerhetsplasser for barn. Igjen må forutsetningen være at en slik etablering ikke endrer terskelen for når frihetsberøvelse i fengsel benyttes overfor barn, men kun fungerer som et alternativ for gjennomføring av idømt straff. I et slikt perspektiv er foreningen enig i at et lavsikkerhetstilbud kan medføre en bedret soningsprogresjon, og at minste inngreps prinsipp bør føre til at barna ikke settes under strengere regimer enn absolutt nødvendig.

Forutsetningen må imidlertid være at grensen for når barn tas inn i et slikt tiltak, settes så høyt at de fungerer som et reelt alternativ for varetektsfengsling.

Advokatforeningen er enig med ekspertgruppen i at det ikke bør etableres rutinemessige låste institusjoner, og viser, som ekspertgruppen, til at det ikke foreligger forskningsmessig grunnlag for å legge til grunn at rutinemessig innlåsing medfører redusert gjentakelsesfare. Rutinemessig låsing vil videre medføre at inngrepet overfor barnet oppleves som mer alvorlig.

Advokatforeningen er dypt bekymret for de situasjonene der barn må sone eller gjennomføre varetekt i ordinære fengsler, og ikke på egne spesialtilpassede enheter. Foreningen mener slike plasseringer er svært skadelige, og raskt medfører brudd på barnekonvensjonen. Plassering av barn i voksenfengsel på grunn av ressursmangler er uakseptabelt.

Samtidig er foreningen usikker på det reelle behovet for ytterligere fengselsplasser tilpasset barn, samt om en utvidelse vil medføre ytterligere bruk av varetekt som tvangsmiddel. Eksisterer det fengselsplasser, vil de bli benyttet. Det er svært viktig at en kapasitetsutvidelse ikke fører til en lavere terskel for når varetekt benyttes.

Advokatforeningen har merket seg at ekspertgruppen forutsetter at en kapasitetsutvidelse krever at fengselsplassene gis en tilstrekkelig høy innholdsmessig kvalitet, og er enig i dette. Etter foreningens syn bør ressursene heller benyttes til at kvaliteten på dagens eksisterende plasser økes, samt at barnevernstjenestens tilbud til den aktuelle målgruppen bedres, slik at behovet for langvarige varetektsplasser reduseres. Dersom det kan etableres et bedre tilbud i regi av barnevernstjenesten, vil behovet for antall varetektsplasser reduseres. Advokatforeningen mener da at dagens nivå bør være tilstrekkelig.

At fengslingsfristen for barn kun kan settes til to uker, er et viktig signal til både påtalemyndigheten og kriminalomsorgen om at fengsling av barn bare skal skje i helt særegne tilfeller, og at alle parter kontinuerlig skal arbeide for å etablere et tilstrekkelig tilbud utenfor fengslene. Advokatforeningen er kritisk til at mulig fengslingsperiode økes til fire uker. Foreningen er bekymret for dette vil medføre at arbeidet med å etablere et tilbud utenfor fengsel blir nedprioritert og at barn blir sittende fengslet lenger enn nødvendig.

5 Kapittel 11 – Forslag til endringer i barnevernloven

5.1 Endring av ordlyden i barnevernloven § 6-2.

5.1.1 Kriminalitetsvilkåret foreslås tatt ut

Advokatforeningen har forståelse for at nåværende ordlyd i bvl. § 6-2 kan være stigmatiserende for barn. Vi imøteser derfor en endring som i større grad fokuserer på barnets behov.

Det er foreslått at kriminalitetsalternativet tas ut av lovteksten. Som påpekt i ekspertgruppens rapport opplever også Advokatforeningens medlemmer at vilkåret er lite brukt. Det er også viktig å fjerne ordlyden så det blir et klart skille mellom samfunnsvern og barnevern. Særlig vil dette kunne ha en oppdragende effekt opp mot politiet, som foreningen i dag opplever kan true med bruk av institusjon, og da som straff.

Det som bekymrer Advokatforeningen er om vi i stedet for å styrke skillet mellom omsorg og straff, visker det ut. I ekspertgruppens rapport fremkommer at tilknytning til kriminalitet fremdeles kan begrunne tvang. Under pkt. 11.3.4.2, avsnitt 3, uttales det at barn som *«begår handlinger som er å anse som gjentatt eller alvorlig kriminalitet vil kunne være en form for skadelig handlemåte»*, og slik falle inn under ny lovbestemmelse. Om barn plasseres primært for å begrense kriminalitet er vi i kjernen av samfunnsvernet. Advokatforeningen er derfor bekymret for at man ved endret ordlyd i større grad vil kamuflere samfunnsvern som barnevern. Skillet mellom samfunnsvern og hjelp til barnet, fremstår for foreningen som noe teoretisk i rapporten, men med store faktiske konsekvenser for barnet.

Særlig gjør dette seg gjeldende om man sammenholder forslaget med innholdet i rapportens kapittel 10.2. Her foreslås egne barnevernsinstitusjoner for barn som faller under kategorien *«høy risiko»*. Det blir beskrevet at dette tiltaket skal gjelde barn som bl.a. *«setter eget eller andres liv og helse i fare»*, dvs. fungere som samfunnsvern, jf. s. 251, ledd. Videre er det beskrevet at *«institusjonstilbudet som foreslås for barn i høy risiko*

kan bidra til at flere barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet får bedre hjelp til å komme seg ut av en kriminell løpebane», jf. s. 251, fjerde ledd. Beskrivelsen gjør det vanskelig å se det faktiske skillet opp mot samfunnsvern.

Advokatforeningen er også bekymret for at man vil være mindre bevisst opp mot uskyldspresumsjonen dersom en fjerner kriminalitetsvilkåret. Erfaringsmessig opplever Advokatforeningens medlemmer at kriminalitet ofte er en del av barnets utfordringsbilde. I praksis vil det derfor oppstå vanskelige grensedragninger opp mot uskyldspresumsjonen. Foreningen etterlyser derfor: 1. Hvordan skal man vektlegge faktiske forhold som knytter seg til kriminelle handlinger? 2. Hva vil beviskravet være om tilknytning til kriminelle handlinger er en del av begjæringen om tvang? Hva er «belastende eller stigmatiserende forhold», som ekspertgruppen omtaler på s. 298, første avsnitt?

Foreningen vil også kort kommentere at ekspertgruppen legger til grunn at rusvilkåret forsvinner ut av bvl. § 6-2. Advokatforeningen er svært bekymret dersom vilkåret forsvinner ut av loven før samfunnet har fått rigget seg til at helsesektoren har kapasitet til å ivareta ungdommer med alvorlig rusutfordring.

5.1.2 Endret ordlyd i § 6-2

Som påpekt over har Advokatforeningen forståelse for at nåværende ordlyd kan være stigmatiserende. Samtidig er Advokatforeningen opptatt av at loven må være tilstrekkelig klar til å sikre at det ikke forekommer vilkårlig frihetsberøvelse, jf. EMK art. 5.

På side 296, annet avsnitt, presiserer ekspertgruppen at «*selv om ekspertgruppens lovforslag ikke inneholder alternativene a-c, må forslaget ses i sammenheng med hvordan loven tidligere er tolket og praktisert, og forutsetningen som ligger til grunn om at forslaget ikke medfører noen utvidelse av adgangen til å frihetsberøve barn*». Forslaget til endring er derfor kun språklig.

Oppsummert mener Advokatforeningen at det kan være rettssikkerhetsutfordringer knyttet til at ny lovtekst fastsetter et mer skjønnsmessig vilkår, som i praksis kan bety en utvidelse av retten til å benytte tvang mot barn. Forslag til lovendring vil også gjøre det mindre forutsigbart for brukerne av loven. Bestemmelsen vil, slik forslaget lyder, være en av de mest skjønnsmessige i barnevernsloven, samtidig som den er den mest inngripende. Dette reiser etter vårt syn spørsmål knyttet til legalitetsprinsippet og klarhetskravet. Som et minimum foreslår derfor Advokatforeningen at loven fortsatt skal inneholde eksempler på situasjoner som kan begrunne tvang, men som samtidig hensyntar behovet for en ordlyd som ikke stigmatiserer barnet.

6 Adgang til tvang også på omsorgsinstitusjoner

6.1 Individuell vurdering av adgang til inngrep

Advokatforeningen stiller innledningsvis spørsmål ved at ekspertgruppen kommer med forslag om utvidelse av tvang knyttet til barn som er under omsorg av barnevernstjenesten, da mandatet omhandler barn som begår alvorlig og gjentatt kriminalitet. Ut fra den erfaring Advokatforeningens medlemmer har, er det sjeldent aktuelt at barn som begår alvorlig og gjentatt kriminalitet plasseres på omsorg.

Ut over det kommenteres: Advokatforeningen er enig i den problembeskrivelse som fremkommer i rapporten, og tanken om at barnet skal vurderes individuelt. Samtidig ser Advokatforeningen utfordringer med forslaget.

I dag skilles det mellom omsorg og adferd i barnevernloven. Det er slik systemet er lagt opp og praktiseres i dag. Advokatforeningen etterlyser en mer prinsipiell diskusjon på skillet mellom omsorg og adferd, dersom muligheten for tvang skal være lik.

Det er uklart hvilke muligheter omsorgsinstitusjoner allerede har til å sette grenser i dag, og det er svært store forskjeller blant de ulike institusjonene i bruk av grensesetting. Advokatforeningen er bekymret for at tvang skal utvides til å gjelde barn på omsorgsinstitusjoner før det er tilstrekkelig avklart hvilke muligheter til grensesetting omsorgsinstitusjoner har tilgang til i dag.

Opp mot minste inngreps prinsipp vil en utvidelse av tvang til også å omfatte omsorgsplasserte barn føre til at barn med økende atferdsuttrykk først er plassert på omsorg, deretter omsorg under tvang, før de til slutt plasseres på adferd med tvang. I det praktiske liv kan verdifull tid gå tapt dersom barn må spreng seg ut av begrenset tvang, før de får de tvangsvedtak de har behov for. Også andre barn på omsorg kan oppleve det belastende dersom barn med sterke atferdsuttrykk blir værende på omsorgsinstitusjon med tvangsvedtak.

Dersom man finner å utvide bvl. § 10-9 til å gjelde barn som er omsorgsplassert, mener Advokatforeningen at slik tvang ikke kan fastsettes ved selve omsorgsovertakelsen.

6.2 Barneverns- og helsenemnda avgjør om institusjonen skal ha adgang til inngrep

Advokatforeningen stiller seg bak at nemnda skal ta stilling til om institusjonen kan fatte vedtak etter bvl. § 10-9. Dette opplever Advokatforeningen som en styrking av rettssikkerhet til barnet.

Samtidig er Advokatforeningen opptatt av at advokaten da må få følge barnet gjennom hele perioden det er vedtatt mulighet for bruk av tvang. Slik en forstår ekspertgruppen, legges det opp til periodisk kontroll hver fjerde måned. Det er helt essensielt at dette ikke blir en proforma kontroll, men en reell prøving av om vilkårene for tvang fortsatt er oppfylt. Advokaten til barnet må da kunne følge barnet gjennom oppholdet, slik at det kan gjøres vurderinger opp mot behandlingsmåte i nemnda, herunder sikre barnets stemme.

Det er også en forutsetning at vedtak om tvang kan overprøves av tingretten, slik at det sikres prosessregler som gir en rask avklaring. Til sammenligning opplever Advokatforeningen i dag at det kan være en utfordring å få overprøvd akuttvedtak og at dette representerer en rettssikkerhetsutfordring. Det er derfor avgjørende at det settes av tilstrekkelig med ressurser slik at vedtak om tvang får en reell overprøving.

Det må også gjøres en grundig vurdering av om samme nemndsleder som fatter vedtak om tvang, bør gjennomføre den periodiske kontrollen gjennom barnets plassering. Advokatforeningen peker på viktigheten av barnets tillit til systemet og en reell overprøving, opp mot kjennskap til barnet og saken.

6.3 Forbud mot gjentatt strafforfølgning

Advokatforeningen stiller spørsmålsteget ved ekspertgruppens vurderinger knyttet til dobbelstraff. Slik man forstår ekspertgruppen, vil man fjerne koblingen til strafferetten ved å fjerne vilkåret om alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Advokatforeningen er ikke enig i det. Som påpekt under pkt. 5.1.1 vil alvorlig eller gjentatt kriminalitet fremdeles kunne begrunne plassering. I praksis skal altså bestemmelsen tolkes likt, og slik vil de vurderinger som er gjort i RT-2003-1827 fremdeles gjøre seg gjeldende.

6.4 Vilkår for å vedta tvang

Med utgangspunkt i minste inngreps prinsipp legger Advokatforeningen til grunn at terskelen for å vedta tvang etter bvl. §10-9 må være høyere enn tvangsplassering etter bvl. § 6-2. Advokatforeningen kan ikke stille seg bak forslag til ny ordlyd i bvl. § 10-9. Ordlyden er lik tvangsplassering etter bvl. § 6-2, slik at lovteksten ikke viser at det er høyere terskel for å vedta ytterligere tvang etter bvl. § 10-9.

Det fremstår også uklart for Advokatforeningen hvilke tvangsmuligheter som finnes under adferdsplassering dersom en ikke samtidig fatter vedtak på tvang etter bvl. § 10-9. Foreningen er derfor bekymret for at det i alle saker hvor man begjærer plassering etter bvl. § 6-2, også automatisk vil vedta tvang etter bvl. § 10-9.

Advokatforeningen støtter som tidligere nevnt en individuell vurdering av barnets behov for rammer, men etterlyser en mer prinsipiell diskusjon rundt forholdet mellom omsorgs- og adferdsplasseringer dersom muligheten til å sette rammer blir identiske.

7 Oppsummering - kapittel 11

Oppsummert støtter Advokatforeningen de problembeskrivelser som gis, samt tanken om å ha fokus på barnets individuelle behov. Samtidig oppfatter Advokatforeningen at de forslag som nå er på høring har store rettssikkerhetsutfordringer.

Vennlig hilsen

Siri Teigum
leder

Merete Smith
generalsekretær